

https://denikn.cz/232595/ne-kapitalismus-radeji-neco-mezi-pruzkumy-z-roku-1989-odhaluji-jak-lide-vnimali-revoluci/?utm_source=newsfilter&utm_medium=email&utm_campaign=nwsf_19112019-1&utm_content=14129

Ne kapitalismus, raději něco mezi. Průzkumy z roku 1989 odhalují, jak lidé vnímali revoluci

19. listopadu 2019 6:20

Konec roku 1989 byl bouřlivým obdobím i pro sociology. Snažili se zachytit, co se dělo ve společnosti i v hlavách Čechů a Slováků. Jejich unikátní zjištění například ukazují, že se veřejnost kapitalismu i privatizace obávala a nebyla si zcela jistá, čemu věřit.

Janu Herzmannovi bylo v závěru roku 1989, stejně jako mnoha dalším, jasné, že se něco děje. Jeho přítel z Lipska mu v pátek 17. listopadu během návštěvy vyprávěl o událostech za hranicemi, zprávy o hektickém aktuálním dění se šířily i z Prahy.

Když se tedy v pondělí sešel s kolegy v Ústavu pro výzkum veřejného mínění při Federálním statistickém úřadu, kde pracoval, rozhodli se udělat to, co v takové situaci skupina sociologů může – sérii průzkumů, které by zachytily, co se vlastně v československé společnosti děje.

„Viděli jsme, že režimy v okolních zemích se rozpadají, a předpokládali jsme, že dojde k velké společenské změně i v Československu, což se nakonec potvrdilo. Připadalo nám jakousi odbornou povinností ten proces mapovat,“ vypráví expert na průzkumy.

[Přečtěte si také](#)

[Můžeme cestovat, ale k zubaři to máme 40 kilometrů. Ne všichni Češi jsou svobodou nadšení](#)

Odborníci pod Herzmannovým vedením pohotově zmobilizovali síť respondentů, kterou ústav využíval po celém Československu a jejíž složení odpovídalo celkové populaci, a ptali se jich opakovaně od konce listopadu až do Vánoc.

Celá věc měla jeden háček. Sociologové dotazování spustili na vlastní pěst, aniž jim ho nadřízené složky schválily. „Ve chvíli, kdy jsme to dávali dohromady, jsem si riziko nijak zvlášť neuvědomoval,“ popisuje Herzmann.

„Zpětně je mi ale jasné, že kdyby sametová revoluce nezvítězila, pravděpodobně bychom měli na krku rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví, protože jsme z vlastního popudu použili infrastrukturu ústavu. Určitě jsme se dopustili z hlediska minulého režimu minimálně hospodářsky nepěkné věci,“ připouští.

Výsledky série průzkumů s více než sedmi sty dotázaných ukazují, že politické změny byly tématem pro celou společnost. Aktuální události rozebíralo na konci listopadu každý den se svými přáteli a kolegy 84 procent lidí.

[Přečtěte si také](#)

[Průzkum k 30 letům svobody: Nevyprávějte lidem, že je dobře, že lze cestovat. Jen je naštvete](#)

Stejně tak byla v té době obrovská poptávka po informacích. Domácí média sledovalo kvůli přehledu o aktuálním dění denně 87 procent lidí, pouze jediné procento vůbec ne. Šestatřicet procent dotázaných si informace každý den doplňovalo ještě ze západních médií.

Horší už to bylo s otázkou, čemu lze věřit. Devětadvacet procent dotázaných věřilo tomu, co sami viděli, o pár procent méně československým a západním médiím. Desetina populace nevěřila ničemu. Specifičtější byla situace v Praze – západní média sledovala téměř denně polovina lidí, z toho každý druhý jejich informacím důvěřoval. Československým médiím věřil pouze každý desátý Pražan.

Výzkum, který proběhl od 8. do 12. prosince 1989. Foto: Sociologický ústav Akademie věd ČR

Obyvatelé metropole vyčnívali také svou podporou demonstrantů – s jejich chováním souhlasilo až 79 procent Pražanů. V celkové populaci to bylo 57 procent, téměř třetina lidí k tomu nedokázala zaujmout jasný postoj. Desetina respondentů chování demonstrantů odsuzovala, zejména to byli lidé nad 60 let.

Přesto byla společnost v otázce, zda demonstrace situaci prospívají, nebo ne, rozdělená prakticky na polovinu. Drtivá většina Čechů se přiklání k tomu, že situaci by nejvíce pomohly změny ve vrcholných orgánech (88 %), pořádná práce a pokračování v přestavbě (85 %), klid a rozvaha (84 %) a oficiální jednání s opozicí (81 %).

Kometa Havel

Jedním z nejpřekvapivějších výsledků, na který si Herzmann vzpomíná i po třiceti letech, byl ten u otázky, jak by se měla československá společnost vyvíjet. Čtyřicet pět procent dotázaných si přálo, aby se vyvíjela socialistickou cestou, 47 procent chtělo „něco mezi“ a pouhá tři procenta byla pro nástup kapitalismu.

„Očekával jsem, že kapitalistická cesta vývoje, tedy standardní západoevropský model, bude mít už na začátku daleko větší podporu,“ podotýká Herzmann. I další šetření o dva týdny později ukázalo, že obavy lidí z kapitalismu se nijak nemění, přála si ho pořád jenom tři procenta. Naproti tomu stoupla poptávka po „něčem mezi“ na 52 procent.

[Přečtěte si také](#)

[Šly za premiérem Adamcem. Předat mu náladu Národní třídy, dřív než dostane lživé svodky](#)

Výhrady měli lidé i vůči myšlence privatizace. Na dotaz, zda by se do soukromých rukou měly vrátit velké výrobní podniky, odpovědělo ve dvou šetřeních „ne“ nebo „spíš ne“ zhruba 70 procent dotázaných.

Herzmanna překvapil i strmý nárůst podpory Václava Havla. „Čtyřikrát jsme zkoumali popularitu osobností s tím, že popíšeme, koho by veřejnost chtěla mít na Hradě místo pana Husáka,“ vysvětluje.

Výzkum, který proběhl od 29. listopadu do 1. prosince 1989. Foto: Sociologický ústav Akademie věd ČR

„Na začátku v žebříčku vedl Alexander Dubček, pak se tam vyšvihli pan Adamec a pan Komárek a nejvíc mě překvapilo, s jakou razancí v prosinci narostla podpora Václava Havla. Na začátku byl poměrně málo preferovanou osobností, před Vánoci si ho už přály tři čtvrtiny veřejnosti,“ dodává. Jediná žena, jejíž jméno se podle výzkumů mezi lidmi alespoň ojedinele objevilo, byla Věra Čáslavská.

Ze subjektů, se kterými lidé spojovali své naděje, vedly jednoznačně Občanské fórum a Veřejnost proti násilí (78 %), Strana zelených (67 %) a nezávislé odbory (62 %). Politiky zasahující do všech oblastí života už ale měli nejspíš dost. Na dotaz, zda by na pracovištích měly ještě působit politické strany, odpovědělo 79 procent dotázaných jednoznačné ne.